

Visszafelé az időben

„Mindenki máskor eszmél, a legtöbben akkor, amikor érte jönnek!”

Stefano Bottonival beszélget Balázs Zsuzsanna

Olasz apától és magyar anyától született Bolognában, ahol – mint fogalmaz – olyan „kommunistabarát közegben” nevelkedett, amivel nem tudott azonosulni. Az akkor 25 éves Stefano Bottoni 2002-ben telepedett le édesanyja hazájában, ahol fiatal történészként lelkesen vetette bele magát az erdélyi magyarság kutatásába és a polgári Magyarország építésébe. Az utóbbi elképzelésről máig úgy hiszi, hogy az egyik legfontosabb vízió volt a rendszerváltás utáni Magyarország történetében. A miniszterelnökkel szembeni csalódottságát egy róla szóló kötet megírásába fojtotta, *A hatalom megszállottja* Orbán Viktor 60. születésnapjára jelent meg magyarul is.

– *Jól ismert elemzők, például Török Gábor politológus és Panyi Szabolcs oknyomozó újságíró foglalkoznak egészen komolyan azzal a lehetőséggel, ami másfél évvel ezelőtt még legfeljebb az abszurd vice tárgyát képezhette volna: mi van, ha a Fidesz 2026-ban nem Orbán Viktort, hanem esetleg Lázár Jánost indítja miniszterelnök-jelöltként? Szinte napra pontosan két évvel ezelőtt, Orbán Viktor 60. születésnapjára jelent meg A hatalom megszállottja című kötete, amiben részletesen foglalkozik a magyar miniszterelnököt övező személyi kultusszal. Belefér ebbe egy vezércsere?*

– Sztálin, Rákosi és Ceaușescu esetében alkatilag kevésbé alkalmas emberek köre is fel lehetett építeni egy olyan személyi kultuszt, amire Hitler és Mussolini lényegesen rátermettebbek voltak. Orbán Viktort építeni sem kellett. A politikai közösségében, a Fidesz népében neki és csak neki van olyan politikai és emberi legitimációja, ami mintegy harminc éve szinte sérthetetlen. Ennek a legitimációs bázisnak a legnagyobb része egyúttal generációs tömeg is. Azokat tömöríti, akik már 1998-ban, 2002-ben is a Fideszre szavaztak. Számukra a Fidesz egyenlő Orbán Viktorral, vagyis ebből a mátrixból a miniszterelnök nem szedhető ki. Én is láttam, olvastam az említett fejtegetéseket, csak azt tudom rá mondani, hogy hiszem, ha látom. Az én képzelőerőmet meghaladja, hogy mi lenne az eredmény, ha nem Orbán Viktor a Fidesz miniszterelnök-jelöltje. Ha leszdedik a vezért, azzal csak azt az üzenetet tudják közvetíteni, hogy a meccs elbukott. Mbappét akkor sem lehet leszdedni a pályáról, ha megsérült. Neki ilyenkor is azt kell megmutatnia, hogy megsebzetten is belövi a gólt. Orbán Viktor 2002-ben és 2006-ban is vereséget szenvedett, de nem küldött mást maga elé. Pár hétre, egy-két hónapra visszavonult, majd ereje teljében harcolt tovább.

– A Gyurcsány Ferencsel szemben elvesztett tévés vita után, 2006-ban maga elé küldte Bod Péter Ákos egykori iparminisztert.

– Tény, de az merőben más helyzet volt. A választás kétfordulós volt, és az első fordulóban esze ágában sem volt mást indítani.

– Egy maga által a saját képére formált választási rendszerben elképzelhető, hogy a következő tíz hónapban kiutat talál a jelenlegi szorult helyzetből?

– Nem tudom, de azt nem hiszem, hogy kecsegetető lenne a részéről egy olyan ajánlat, hogy tegyetek úgy, mintha levonultam volna, és nem én kormányoznék. Több milliárd euró van a közvetlen családtagjai birtokában, teljesen hiteltelen lenne úgy csinálni, mintha egy pillanatra is átadná a kormányrudat. Ez a saját szemszögéből sem lenne logikus lépés. Elindult egy radikalizációs pályán, és a meccset a végsőkéig kell játszania. Egyre komolyabb ütésekert kénytelen elszenvedni. Ennek az egyik legkomolyabb jele, hogy tömegek által kedvelt és követett sztárok, celebek szólnak fel a kormány ellen. Épp ez az, ami egy ilyen rendszert képes teljesen megbénítani. A szemünk láttára történik, hogy minden szó, minden gesztus ellenük fordul. Ez kelt némi pánikot a kormánytagok soraiban, de egyelőre még nagy a fegyelem. Elképzelhető, hogy a feltétlen hívei a végsőkéig kitartanak majd mellette.

– A végsőkéig? Sokan vizionálják erre a gondolatmenetre alapozva, hogy Magyarországon ez megteremti a putyini Oroszországot vagy az erdoğani Törökországot. Végig lehet menni egy ilyen úton egy uniós tagállamban?

– A legfontosabb kérdés, hogy le tudják-e, le akarják-e szedni Magyar Pétert a sakkjáráról, vagy sem. Ennek az eszköze egyelőre a hozzá közel állók, Ruszin-Szendi Romulusz, Kollár Kinga kószolgatása. A volt vezérkari főnök esetében ez már egyértelműen túlmutat a Vona Gábor vagy a Márki-Zay Péter ellen korábban bevetett lejárató kampányokon. Az, hogy ezen az úton végig lehet-e menni egy uniós országban, teljesen ismeretlen terep, még modellezni se nagyon lehet. Az biztos, hogy a NATO nem akadály, hiszen Törökország is NATO-tagállam. Európában ráadásul valóban alakul egy blokk, ami komoly akadályt jelenthet a baloldali és a liberális politikai erők nyugati típusú demokraciatranszferjével szemben. A lengyel kormányfő, Donald Tusk politikájáról másfél év után épp most mondtak lesújtó ítéletet a szavazópolgárok. A Jog és Igazságosság (PiS) párt jelöltjét, Karol Nawrockit választották köztársasági elnöknek, és az igazság az, hogy Tusk eredményeivel Nyugaton sem voltak elégedettek. Robert Fico szlovák miniszterelnök és az októberi választáson a cseh miniszterelnöki székért igen jó eséllyel harcba induló Andrej Babiš ugyancsak rokonszenvezik Orbánnal. Ehhez még az sem kell, hogy ők is NER-szerű rendszert akarjanak létrehozni a saját országukban. Németországban az utóbbi években az AfD egyre erősebb és erősebb lett, Ausztriában az FPÖ stabilan 35 százalékos. Ezekben az országokban húsz éve még arról szólt a diskurzus, hogyan kellene ezeket a pártokat a parlamenten kívül tartani, tíz éve arról, hogyan ne erősödjének meg túlságosan, ma meg már arról van szó, hogy ha nem vigyázunk az európai értékekre, megszerzik az abszo-

lút többséget. Orbánnak valóban van esélye rá, hogy 2025 végére kialakul egy olyan nemzetközi tér, amelyben nincs egyedül. Ha megoszlik a térségre irányuló figyelem, lehet növelni a tétet. Mit csinálna az Európai Unió? Egynél több tagállamot biztosan nem tudna hirtelen kirúgni vagy elszigeteléssel fenyegetni. Magyar Péter esetleges ellehetetlenítésére a franciaországi Marine Le Pen vagy a romániai Călin Georgescu kampányokból való kizárását is fel lehet használni a magyarországi politikai térben, még ha ezek jogilag egészen más szituációban történtek is.

– *Ahogy lefesti a helyzetet, akkor inkább az a kérdés, hogy arra van-e bármi esély, hogy Magyarországon kormányváltás legyen.*

– Egyértelműen van. Az elmúlt tizenöt évben soha nem volt ennyire rossz az Orbán-kormány országon belüli megítélése. Sőt, talán az ország gazdasági helyzete sem volt még ennyire rossz, nemhogy az elmúlt tizenöt évben, de a rendszerváltás óta. Az illiberális barátok három különböző kontinensen nagyon fontosak, de a belső fronttal súlyos gondok vannak. Ráadásul Orbán Viktor már nem szeret kormányozni. Negyven éve a politikában van, ebből húsz évet kormányzott, és úgy gondolta, hogy a kisujjában van ez az ország: ismeri, érzi és érti, mi a csízió. Nem izgatja már, hogy Budapesten szétesik a Petőfi híd, hogy Ártándtól kis híján Szolnokig szégyellni való a 4-es út. Ez nyilván visszaüthet, de nem hiszem, hogy beletörődik, hogy elveszíti a hatalmat. Nem is igen engedheti meg magának.

– *Nyugat-Európában több példa is van arra, hogy szélsőjobboldali vagy*

jobboldali populisták vannak kormányon. Két hazája közül a másikban, Olaszországban is Giorgia Meloni szerezte meg 2022-ben a miniszterelnöki széket a Fratelli d'Italia szélsőjobboldali párt elnökeként. Nem tart attól, hogy előbb vagy utóbb Olaszország is a magyarországihoz hasonló, lefelé tartó spirálba kerül?

– Meloni pártja komoly erővel képviseli a maga 28-30 százalékaival, de a koalíciós partnerei nem olyanok, mint a KDNP. Igaz ugyan, hogy a Liga élén álló Matteo Salvini egy idióta, de régóta utazik már a politikában. Ő és a Forza Italia élén álló, centrista hagyományokból érkező Antonio Tajani más-más politikai előélettel bírnak, de mindketten keményen és viszonylag eredményesen dolgoznak azon, hogy a Fratelli d'Italia ne tudja őket kannibalizálni. De Olaszországban ettől függetlenül is valószínűtlen egy NER-szerű rendszer kialakítása. Június 2-án ünnepeljük az olasz köztársaság létrejöttét, ami valóban fontos és az olasz társadalom széles rétegei számára fontos esemény. 1946-ban alkotmányozó nemzetgyűlés alkotta meg a máig érvényes antifasiszta olasz alkotmányt, amit soha senkinek nem jutna eszébe kidobni.

Meloni politikai őstehetség, 14-15 éves korában kezdett politizálni, a régi fasiszta ideológia mentén, az utcán. Bár vannak benne trumpi elemek, de sokkal erősebben érződik a politikájában az olasz radikális jobboldal hagyománya. A miniszterelnöki széket háromszor is megszerző Silvio Berlusconi lett volna rá esélye, hogy felépítsen egy hegemon államot, de nem fektetett hangsúlyt a kultúrára, a kultúra elitjére, ezért ez neki sem sikerült volna. Az új jobboldal első sorban az identitásháborúról szól,

amellyel az embereknek nemcsak a szavazatát, hanem a lelkét is meg lehet és meg is kell szerezni. Meloni ennél sokkal asszertívebb. Van benne némi igyekezet, ami jól látszik például az oktatási minisztérium új iránymutatásában, amely elsősorban a történelemtanításra fókuszál. De az olasz nacionalizmus nem szövi át az egész nemzetet, inkább lokális szinten és nagyon erősen az európaiságba ágyazva működik. Ennek ellenére Olaszországban is hangsúlyosabbá váltak azok a kérdések, hogy ki az olasz, mit jelent olasznak lenni, a bevándorlók mennyire olaszok, kinek és mikor kell állampolgárságot adni, hogyan képzeljük el Olaszország etnikai összetételét ötven év múlva. Meloni egyáltalán nem törekszik egy NER-hez akár csak nyomokban hasonlító állam kiépítésére, de azt jól megérezte, hogy érdemes kezdeni valamit a bevándorlásellenes diskurzussal és a morális pánikkal. Arra is van benne némi törekvés, hogy kicsavarja az olasz baloldal kezéből a kulturális élet feletti, szinte kizárólagos irányítást, amelyet az 1960-as években megszerzett. A privát félelmem is egyébként, hogy amennyire nyomorog a szakma, könnyedén találhatnak fiatal tehetségeket, akik – ha tanulnak az MCC-s rendszerből¹ – meg is kísérelhetik a kultúra átformálását. Ezt csak segíti, hogy a baloldali diskurzus többnyire csak teljesen üres frázisokból áll.

– *Miközben a vélt nyugat-európai barátok fontolva haladnak, a magyar miniszterelnök óriási kockázatot vállalt, amikor a romániai választás*

végeredményét meg sem várva, szimpátiájáról biztosította George Simion magyargyűlölő jelöltet. Szűkebb kutatási területe – Orbán Viktor életének és politikai pályafutásának feltárása előtt – épp az erdélyi magyarság története volt. Mit gondol, a világpolitikai átrendeződés aktuális állapota meghaladta már azt a pontot, hogy Orbánnak meg kelljen fizetnie a sokak szerint nemzetárulással felérő gesztusért?

– Romániában a rendszer megvédte magát, visszaverte a támadást, de félek, ez csak annyit jelent majd, mint a bécsi ostrom 1683-ban. Most jövök Kolozsvárról, a délutáni-esti sörözések alatt csak arról folyt a csevegés, hogy mekkora káosz van a kormányzásban, mennyire rosszul látják a prioritásokat, miért nincsenek tervek, és merre menjen a szekér tíz éven belül. Rendkívül gyenge a konjunktúra, a recesszió még inkább erősítheti az általános elégedetlenséget. Ha fogadnom kellene, arra tennék, hogy a demokratikus erők nyertek maguknak egy-két évet, nem többet. Ami Orbán Viktor személyes veszteségét illeti, a parajdi sóbánya fenyegető beomlása két nap alatt elsöpört minden más hírt. Ez egy gazdasági és társadalmi tragédia, és egyúttal egy igazi zűrös román ügy. Bár Székelyföld a sajátjaként tekintett a sóbányára, valójában egy román vállalat tulajdonában állt. A helyzetet súlyosbítja, hogy a környezetvédelmi felügyeletért felelős minisztériumi pozíciókat az utóbbi években többször is birtokolta az RMDSZ. Bukarestet mindig könnyű okolni az erdélyi károkért, de a Hargita megyei tanács száz százalékban magyar döntéshozókból áll. Ideális a helyzet a felelősség tologatásához. Még ha az erdélyiek számára figyelemzavaró jel lehetett is Orbán tihanyi

¹ MCC – Mathias Corvinus Collegium Alapítvány. A kuratóriumi elnök Orbán Balázs, Orbán Viktor politikai igazgatója. A szerk.

beszéde, jelen körülmények között ez gyorsan kipörgött a közbeszédből. Könnyű úgy keretezni, mint egyszeri botlást, amire a csíksomlyói búcsú most még rá is erősít. A Magyarországról érkező segítséget egy ilyen szorult helyzetben – érthető okokból – senki nem utasítaná vissza. Orbán a Tusványosra is elmegy, és ott mindig óriási a felé irányuló szeretet és megbecsülés. Magyar Péter helyében én egyáltalán nem reménykednék a határon túliak átfordításában. Az Erdélyben élők jelentős része tíz-tizenkét éve kizárólag az M1-et vagy a TV2-t nézi. Akármit is tapasztal a valóságban, annyira erős indoktrináció éri, hogy azzal már nem lehet kezdeni semmit. A lelkekért vívott harcot jó eséllyel Orbán Viktor nyeri, és nem azért, mert az erdélyiek hülyék, hanem azért, mert ez számukra egy nagyon mély kapcsolat. Egyáltalán nem éri meg küzdeni ezekért a szavazatokért, nem is hoznak annyit.

– Pedig a küzdelem kulcsfontosságú, maga Orbán Viktor mondta 1988. június 16-án, miután a rátámadó rendőrök ütlegeitől a saját testével védte meg Tamás Gáspár Miklós filozófust, hogy „a szabadságjogokat nem ingyen adják, azokat ki kell harcolni”. A 444 főszerkesztőjének, Uj Péternek adott interjújában 2023 januárjában még úgy vélte, hogy a NER-t választásokon már nemigen lehet legyőzni. Volt arra példa a világtörténelemben, hogy egy ilyen rendszert ikszelgetéssel váltott le a nép?

– Nem tudok mondani egy ilyet sem. Legközelebb talán az 1989-es folyamat volt, de az is egy világpolitikai trend részeként történt, és alapvetően a nagyhatalmak döntötték el. Egyetértettek abban, hogy a teljes

régióban érdemes lenne visszaállítani az önrendelkezési jogot. A kommunisták pedig elfogadták, hogy akkor ez ennyi volt. Volt egy felszabadulási hullám a mediterrán országokban az 1970-es években, Portugália, Spanyolország és Görögország is ekkor váltak modern demokráciákká. De ezekben az országokban vagy meghaltak az autokrata vezetők, vagy – Portugália esetében – egy békés, de hatalmas tömeget megmozgató demonstráción vívták ki az átmenetet. A mai magyar társadalmi berendezkedés rendkívül mélyen hatol be a mindennapi élet rétegeibe. Kérdés, hogy ki mennyire tudja magát pszichésen függetleníteni a rendszertől. Az Orbán-kormány által felépített hálózat nagyon mélyen átjárja a magyar társadalmat. Ahhoz, hogy ez megszakadjon, olyan személyes megélésre van szükség hatalmas embertömegek egyéni életében, amely arra készíti az embereket, hogy már annyira rossznak lássák az életüket, hogy ne akarják bevédeni a személyes életüket sem. Hogy elhiggyék, annál, ami van, már csak rosszabb várható a regnáló hatalomtól. Ez az a pont, amikor már mindenki fejvesztve menekül. Ez a fordulópont szerintem még nem jött el. Nem véletlen, hogy a kormányzó párt óriási erővel dolgozik, óriási erőforrásokat mozgósít azért, hogy megakadályozza ezt a gátszakadást. Vannak olyan társadalmi csoportok, amelyeket a rendszer még mindig magáénak tud, és mindent elkövet, hogy védje a határokat, amelyen belül ezek a csoportok mozognak. Hogy kijön-e belőlük a választási fölényhez szükséges két és fél-három millió ember, azt nagyon nehéz megítélni. A formális lehetőség, hogy szabályos választást tartsunk 2026-ban, egyelőre még megvan. In-

kább az a kérdés, hogy elhisszük-e ennek a rendszernek, hogy megkockáztatja, hogy veszít, és ha nem, kétszék vagyunk-e kikényszeríteni. Ez egy olyan ország, ahol az utolsó általános sztrájk 1956-ban volt, közvetlenül a forradalom után. Még az 1989-es rendszerváltás sem hozott általános sztrájkot. A legnagyobb balhé azóta is az 1990-es taxisblokád volt. Még a 2006-os utcai erőszak sem közelítette meg azt a szintet, ahol széles társadalmi rétegek kitartóan követeltek volna valamit a köztereken. A magyar lakosság fejében nagyon erős fékek munkálnak arra vonatkozóan, hogy mi a jó állampolgári stratégia. Lehet mondani, hogy fontos és felemelő, de a tüntikézés legalább tíz éve arról szól, hogy este tíz előtt bemondják a mikrofonba, hogy „köszönjük, ennyi volt”, és mindenki fegyelmezetten hazamegy. A balhézás teljesen ellentmond annak, ahogy a magyar nép intézni szereteti a dolgait. Pedig előfordulhat, hogy a változás ára egy olyan elhúzódo, majdhogynem polgárháborús állapotot teremtő tömegmegmozdulás lenne, mint amit 1989-ben a kínai hadsereg brutálisan levert ugyan a pekingi Tienanmen téren, de amivel szemben az ezen felbuzduló Ceaușescu Romániában tehetetlennek bizonyult. Az Orbán-rendszer egyelőre semmilyen komolyabb teszttel nem találta magát szemben, hogy választ tudjunk adni arra a kérdésre, hogy éles helyzetben mire lenne képes a hatalom megtartásáért. Lehet mondani, persze, hogy nem is akarjuk megtudni, de ha a választás nem lesz elég, én semmilyen más alternatív eszközt nem ismerek, amivel változást lehetne elérni. Szeretnék hinni a demokratikus választásokban, de nem vagyok arról meggyőződve, hogy ez még járható út.

– *A már idézett születésnap kötetben következetesen politikai technológiának nevezi azt, ahogyan a NER ideológusai, G. Fodor Gábor, Habony Árpád, és Orbán Balázs megrajzolják, majd újra és újra rugalmasan alakítgatják a rendszer ideológiai kereteit. Ha ezek a szereplők önálló politikai aktorok, akkor nem lehet, hogy a NER legalább nyomokban demokráciát is tartalmaz?*

– Lehet, hogy félreérthető, amit írtam: én nem tekintem ezeket a szereplőket önálló cselekvőképességgel bíró politikai aktoroknak. A technológus kifejezéssel inkább csak az orosz modellre próbáltam utalni. Aki Magyarországon önálló hatalmi centrum szeretett volna lenni, azt Orbán Viktor eltakarította az útból. Viszont arra nagy szüksége van, hogy legyenek olyan műhelyek, amelyek folyamatosan szállítják a törekvései sikeréhez az ideológiai muníciót. Orbán Balázst például nem tartom fantasztikusan okos embernek, de ő is, ahogy Habony vagy G. Fodor, rendelkezik azzal a tudással, hogy milyen eszközöket, szellemi infrastruktúrát kell a vezér által meghatározott cselekvési tervhez társítani, hogy az látszólagos vagy valóságos társadalmi támogatottságot élvezzen. E mellett vagy még inkább ezek hátterében zajlik – ugyancsak orosz mintára – a politikai mérnökösödés, amihez az állandó közvélemény-kutatások biztosítják a muníciót.

– *Ebben pontosan mi az orosz import?*

– Vlagyiszlav Szurkov, Putyin egykori főtanácsadója maga beszélt erről a politikai működésről a 2000-es évek első felében. Ez akkoriban hatalmas újítás volt a nemzetközi politikában.

Eleinte mindenki úgy értelmezte ezt a módszert, mint ami véget vet az ideológiák mentén zajló politizálásnak. Ez azonban nem is lehetne távolabb a valóságtól. Továbbra is vannak ideológiák, csak azok már nem szilárdak. A kereszténység, a hagyományos értékek vagy a családbarátság képviselője többnyire valódi tartalom nélküli, sokféleképpen felhasználható gumibotok. Senki nem mondja el, hogy pontosan melyek lennének a védelmezett hagyományos értékek, vagy hogy elemeire lebontva mit jelent a családbarátság. Az ideológiai termék értelmezését elvégzi mindenki magában, és a saját értékrendje szerint reagál rá. Ameddig többen reagálnak pozitívan, mint negatívan, addig a hatalom biztonságban van. Létezik egy mindent felülíró politikai projekt, ami nincs az előtérben, és társul hozzá egy technológia, ami a szavazatok megszerzését és megtartását garantálja, és aminek a projekthez tulajdonképpen semmi köze nincs. Ehhez az Orbán-rendszerben kiképeztek egy vadonatúj politikai réteget: az MCC keltetőiből érkező katonai és külpolitikai szakértők mondják el, hogy milyen a világ, és miért ilyen. A mostani utamon Erdélyben nagyon sokat beszélgettem az MCC-ről, ahova rendkívül sok középosztálybeli család járattja a gyerekeit. Aki bekerül, az egyetemistaként ingyen jut szálláshoz, a felvételi procedúrán áteső gyerekek már az általános iskola 5. osztálytól olyan tehetséggondozásban részesülnek, amit másképp nehezen vagy sehogy nem tudnának megkapni. Mindezt száz százalékban a magyar adófizetők állják. De erkölcsi alapon mégis nagyon nehéz a jelenség miatt ítélni, mert a kiválasztottaknak ez az intézményrendszer az országhatárokon belül, de

a határon túli magyarság körében különösképpen, valódi mobilizációs lehetőséget kínál. Eközben viszont ezek az intézmények ideológia- és technológiaexportot hajtanak végre. Ezek biztosítják, hogy a NER-Magyarország a határon túl is meg tudja vetni a lábát. Erdélyben egyébként nagyon sok román trénert és szimpatizáns kádert is bevontak. Ilyet a NER előtt még soha senki nem csinált.

– *A beszivárgásos technika épp nem lehet teljesen ismeretlen Orbánnak, hiszen egy időben sok találgatás látott napvilágot potenciális ügynökmúltját illetően. Ön is említi, hogy a Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság állambiztonsági tisztjei átvilágították a fiatal Orbánt, de minden jel arra utal, hogy végül nem hasznosították a képességeit. Írtak viszont róla jellemzést, amiben felsorolták egy szociopatoid karakter legfontosabb tulajdonságait: „magabiztos, képmutató, éredekentrikus [...], képes elfedni érzelmeit, nehezen viseli a csoporttól való függést és az alkalmazkodás kényszerét”. Talán nem érdemes egy vezető tetteit pszichológizálással elemezni, ugyanakkor adódik a kérdés: a kisgyerekként bevallottan súlyosan bántalmazó közegben nevelkedett miniszterelnök társadalomszervezési módszerei mennyiben eredeztethetők a gyerekkorából?*

– Önmagában kérdéses, hogy amit a gyerekkoráról tudni lehet, azt mennyire vehetjük hitelesnek. Arról, hogy az apja vasszigorral nevelte, és olykor rendkívül brutális testi fenyegetésben is részesítette, ő maga beszélt. Ha nem igaz, amit mondott, akkor elgondolkodtató, hogy miért mondta. Ha pedig igaz, az részben kontextusba helyezi azokat a széles körben elterjedt szó-

beszédek, amelyeket a miniszterelnök családjáról egyébként is hallani. Mindig rendkívül szomorúnak tartottam a felesége vagy épp egyetlen fűgyermeké feltételezett sorstörténetét. Ahhoz biztosan nem kell pszichológusnak lenni, hogy koherensnek lássuk, ahogyan a NER mára működik, és ahogyan őt utasították rendre kisgyermekként. Az abuzív kapcsolat a családból egy egész ország, egy teljes nép szintjére emelkedett. Rendkívül beszédes, amit a miniszterelnök az egyik utolsó, Friderikusz Sándornak 1996-ban adott interjújában felelt arra a kérdésre, hogy mi jelenti számára az önvizsgálatot, a kontrollt: „Először is, a közönség maga.” Vagyis számára nem létezik belső fék. Eből a perspektívából maradéktalanul meg lehet érteni, miért rázta le magáról Orbán Viktor a patronáló liberális értelmiséget, és miért keresett és talált új közönséget. A polgári Magyarország víziójában ő már nem egyenlő az egyenlők között, hanem ő a vezér.

– *„Máig hiszem, hogy a polgári Magyarország nem csupán politikai termék volt, hanem a rendszerváltás után az egyik legfontosabb vízió Magyarországról, amivel akkor jó volt azonosulni” – ezt ön vallotta 2019-ben a HVG hetilapnak adott interjújában. Ez egy máig élő hit a részéről?*

– Ennek megválaszolásához fontos leszögezni, hogy van egy kettős identitásom: Olaszországban születtem, és a középiskolában, valamint az egyetemen is ultrabaloldali közegben szocializálódtam. A magyar 20. század és az államszocializmus számomra tanulságos ellenpontja volt annak a baloldali zagyvaságnak, amit Bolognában egyfolytában hallgattam, és amitől kirázott a hideg. Berlusconi

viszont utáltam, és az 1990-es évek legelején Orbán testesítette meg számomra azt a jobboldaliságot, amivel azonosulni tudtam. Olyan üdítő kivétel volt a politikai jobboldalon, akiről el lehetett hinni, hogy élhetőbb világot álmodik. A polgári Magyarország képviselőivel ma is tudok azonosulni. Nekem Bibó István, Márai Sándor volt az érzelmi azonosulási pontom, a műveik hozzám szólnak, mondanak nekem valamit. Aztán 2010 után elhomályosult minden, és jött a plebejus korszak.

– *Bill Lomax brit társadalomtudós viszont már 1991-ben arról írt, hogy a Fidesz nagyreményű fiatal vezetője könnyedén vezetheti vissza az országot a tekintélyelvűség keretei közé.*

– Mindig van, aki előbb jön rá, és nem mellékes, hogy én akkor tizenéves gyerek voltam. Mindenki máskor eszmél, a legtöbben akkor, amikor érte jönnek. Én is akkor lettem rettenetesen érzékeny, amikor az identitás, a szupermagyarság került előtérbe. Aztán később, amikor az akadémiai szféráért jöttek a fiúk. Egyszerű az oka: ebben a világban mozogok, ezt ismerem a legjobban, így erre vetítve tudtam legkönnyebben megérteni, hogy mi is zajlik pontosan. Magánnyugdíjpénztári tagságom nem volt, az alkotmányt nem vettem észre, nem is fogtam fel, mert nem vagyok jogász. Ha az lennék, valószínűleg már jóval korábban láttam volna, hogy az alkotmány helyébe léptetett alaptörvény mennyi mindenre ad felhatalmazást. Életem egyik, ha nem a legnagyobb megbánása az Orbán Viktorba vetett bizalmam.

– *Közéleti megnyilvánulásai alapján úgy tűnik, hogy Magyar Péter po-*

litikai építkezése hasonló optimizmus-sal tölti el. Van rá esély, hogy kétszer lép ugyanabba a gödörbe?

– Ha valaki beleszületik egy jobb-dali beállítottságú budai családba, ott van a 2006-os eseményeken, rokona Mádl Ferencnek, teljesen természetes, ha politikai értelemben és kulturálisan is fideszes. Én ezt nem tudom neki felróni. Mi más lehetett volna? Körülbelül háromnegyed évvel ezelőtt eldöntöttem, hogy akkor is rá fogok szavazni, ha kiderül, hogy három karja és tizenöt törvénytelen gyereke van. Ez engem nem tud eltéríteni. A magyar társadalom egyet tanulhatott az elmúlt tizenöt évből, amit akkor is szem előtt kell tartania, ha hívóvé válik, és akkor is, ha nem: a politika rendkívül pragmatikus és praktikus dolog. Vannak benne célok és eszközök, de egyiknek sincs köze a teológiához. Nem kell hinni abban az emberben, akivel el lehet érni egy adott célt. Egyetlen dolog az, ami mindenél fontosabb: legyen egyértelmű és világos korlátja a hatalmának. Ahogy sok országban, Magyarországon is legfeljebb két ciklusig lehessen mandátuma. Persze az is igaz, hogy Putyinnak egy ilyen rendszert is sikerült meghekkelnie. De Magyarországon még ennél is könnyebb volt: a kétharmados konstrukcióról egyértelműen kiderült, hogy rendkívül veszélyes a demokráciára.

– Magyar Péter sem kér a kétharmadnál kevesebbet a választóktól, enélkül szerinte nem lehet leváltani a rendszert.

– Az a kérdés, hogy ez érzelmi zavarolás-e. Az! De nem tudom magamból kierőszakolni az értelmiségi finnyáskodást. Én Olaszországban nőtem fel, nincsenek illúzióim a politikusok

szavahihetőségéről. Csak arra tudok koncentrálni, ami körülöttem történik, és amiről meggyőződése, hogy valahogy mindenképp el kell söpörni. A magyarokra általában igaz, hogy nem szeretik, ha a politika bonyolult. A magyar társadalom túlnyomó többsége nem érti, miről szól a többpárti rendszer. Olaszországban a koalíciós partnerek tudják, hogy együtt kell működni. Itt a koalíció mindig is azt jelentette, hogy le kell szálamizni a partnert. Ezt pedig Orbán a tökélyre fejlesztette, aztán úgy építette ki a rendszert, hogy az ellenzéki oldal minél fragmentáltabb legyen. Már látom magam előtt, hogy a Fidesz a választások előtt eltörli a győzteskompenzációt. Tény, hogy ebben benne lenne a várható vereség beárazása, és nagyon erős lenne a demobilizáló hatása. De Orbán imádja az adrenalint. Ez az oka annak, hogy nem tud kormányozni, kizárólag uralkodni tud. A kormányzáshoz le kell ülni, nézegetni az Excel-táblázatokat, terveket írni, majd újra meg újra átírni, az aktuális helyzetnek megfelelően. Orbán viszont harcolni szeret. A klasszikus választási demokráciában nincsenek harcok, és pláne nincs megsemmisítendő ellenség. Csak unalmas versenytársak vannak. Az én fejemben a Tisza egy népfront, aminek a tagságában és támogatói között a szélsőjobbstól a szélsőbalosig minden van. Egy normális világban ez nem maradhat egyben, a választási győzelem után szakadásra van ítélve. A finom kis értelmiségi vitákat akkor lehet lefolytatni, amikor a cél már a hátunk mögött van. Szerintem sokkal nagyobb dilemma, hogy a 20. századi magyar történelem tele van hős áruolkkal, mint Bajcsy-Zsilinszky Endre vagy Rajk László. Márpedig az

árulókat Magyarországon ki szokták végezni. Én elhiszem, hogy Magyar Péter nem belső munka, valódi árulót látnak benne, és nem csak a legyőzésében, hanem a megsemmisítésében gondolkodnak. Nagy Imrétől sem kérdezte senki '56 októberében, hogy „szép-szép, de mit tetszett mondani 1951-ben?”. Az élete árán mutatta meg, hogy komolyan gondolta, hogy másképp szeretné folytatni.

– *„Egy mozgalom elsődleges feladata a közhatalmi szféra visszaszorítása, a szabad szerveződés terepének kialakítása” – írta a fiatal Orbán a szakdolgozatában, amit akár Magyar is hasznosíthat, ha sikerül legyőznie a miniszterelnököt. Orbán a legfontosabb olasz kommunista teoretikust, Antonio Gramscit idézte. Hogyan lehet feloldani azt a talányt, hogy Gramsci ma egyszerre lehet a politikai baloldal és a konzervatív jobboldal teoretikusa?*

– Gramsci teljesen egyértelműen az olasz kommunista mozgalom megalapozója, Mussolini börtönében írt naplója meghatározta az 1980-as évekig tartó politikai ethoszt. Ugyanakkor az értelmiség megszervezését taglaló értekezései rendkívül érzékletesen írják le, hogyan kell kiépíteni a diszkurzív fölényt, miként érdemes megvívni és győzelemre vinni a kulturális háborút. Ez az, amit Orbán felfedezett, amire elkezdett nagyon erősen építeni. Az, hogy Gramsci a baloldali hegemonia kiépítéséhez nyújtott útmutatót, tulajdonképpen lényegtelen. Magyarországon, akár csak Olaszországban szintén megvolt a baloldal kulturális fölénye: történelemszűkítőként, szociológusként legfeljebb megtúrt állapot volt jobboldalinak lenni. Orbán arra jött rá, hogy ezt,

még ha komplex művelet is, meg lehet fordítani. Persze ehhez egy teljesen új nemzedékre van szükség. Ezért támadták az egyetemeket és az Akadémiát. De az infrastruktúra kiépítéséhez már a putyini Oroszországból jött a muníció. Innen jön a nyugati konszenzus elutasítása, az a tétel, hogy a felzárkózás nem érték, és hogy az úgynevezett „kollektív Nyugat” soha nem értette meg a mi mozgatórugóinkat. Magyarországon ez egy tudathasadásos állapot, hiszen egy olyan közösség tagjai vagyunk, amelynek nem osztjuk az értékeit.

– *Mentálisan az sem lehet könnyű, hogy a Berlusconi-féle jobboldaliság elől egészen Magyarorszáig jött, majd végül a NER-ben kötött ki. Maradni tervez?*

– Akadémiailag már most sem vagyok Magyarországon. Számomra a 2018-as választás volt a választóvonal, akkor éreztem úgy, hogy végérvényesen átléptük a Rubicont. Ekkor teljesen váratlanul kaptam egy felkérést Olaszországból, hogy írjak egy Orbán-könyvet. Nyilvánvaló volt, hogy egy ilyen könyv, az ehhez szükséges kutatás nem segítené a magyarországi működésemet. Ekkor a semmiből kaptam egy munkalehetőséget a firenzei egyetemről, amit elfogadtam. Én bolognainak születtem, majd budai lettem, és Firenzére alapvetően munkahelyként tekintek. Szerencsére úgy is működik a dolog, hogy Budapestről ingázom. Huszonhárom éve élek Magyarországon, és ez a választott hazám. Ezt feladni személyes kudarc lenne, az ember valahogy jobban ragaszkodik ahhoz, amit saját maga választott. Hacsak nem rugdosnak ki minket innen, ahogy az a magyar történelemben olykor előfordul, én inkább itt maradok.